

Proces oceniania i jego specyfika w kształceniu akademickim

Barbara Dudel
Wydział Nauk o Edukacji
Uniwersytet w Białymstoku

Białystok, 12.04.2024

Ocenianie

(Murawska, 2020.

Pauluk, 2022.

Sajdak, 2013.

Szkudlarek-

Śmiechowicz, 2019.

Szyling G. 2016).

- to złożony proces, będący elementem tradycji szkoły już od prawie 100 lat i gorąco dyskutowany we współczesnej dydaktyce,
- jakkolwiek wyrażane, jest zawsze aktem aksjologicznym, a jego aspekt poznawczy ma charakter relacyjny,
- jest czynnikiem wpływającym na kształtowanie osobowości, poczucia własnej wartości, kompetencji,
- ciągle jeszcze ma dla wielu osób znaczenie pejoratywne i niesie ze sobą, z perspektywy własnej edukacji, negatywne skojarzenia,
- w dydaktyce i badaniach nad edukacją jest problemem, który uznaje się za najbardziej sporny, kłopotliwy, ciągle aktualny i ważny,
- jest jednym z najważniejszych elementów pracy dydaktycznej, także na uczelni,
- wymaga wyjątkowego potraktowania i pedagogicznej troski.

Ocenianie

Ocenianie „wypowiadanie sądów o wartości czyjejs lub czegoś” oraz „stawianie ocen uczniom w szkole” (por. SJP; SJP PWN; WSJP).

Ocenianie – wartościowanie o osiągniętych celach. Wieloczynnościowy proces przenikający proces kształcenia, opierający się na systematycznym zbieraniu informacji o osiągnięciach uczniów, o wysiłku jaki wkładają w wykonywanie zadań oraz postępach jakie czynią w trakcie nauki. Ustalenie oceny jest możliwe kiedy ustalimy kryteria i normy na podstawie których przyjęta jest skala wartości (Pawlusińska, 2020).

Ocenianie szkolne – ustalanie i komunikowanie oceny szkolnej (B. Niemierko, 2002).

Ocena – sąd wartościujący (por. SJP; SJP PWN; WSJP).

Ocena szkolna – informacja o wyniku uczenia się wraz z komentarzem.

Funkcje oceniańia

- **Informacyjno-regulacyjna** - dostarcza informacji o poziomie wiedzy i umiejętności uczniów/studentów w stosunku do wymagań programowych. Nauczyciel, poznając braki uczniów/studentów, ma możliwość regulować swoją pracę dydaktyczną.
- **Motywacyjno-wychowawcza** - ocena wywiera wpływ na uczniów/studentów. Systematyczne sprawdzanie i ocenianie wiedzy i umiejętności porządkuje i dyscyplinuje działanie uczących się, motywuje ich do pracy.
- **Spółeczno-selekcyjna** - oceny roczne oraz oceny egzaminacyjne selekcionują absolwentów; otwierają nowe możliwości i perspektywy dla osób, które uzyskały wysokie wyniki edukacyjne, chronią społeczeństwo przed osobami niekompetentnymi.

Rodzaje oceniania

Lp.	Kryterium podziału	Rodzaj oceniania
1.	Miejsce w w procesie kształcenia	Wstępne
		Bieżące
		Końcowe
2.	Funkcja oceniania	Diagnostyczne
		Formatywne (kształtujące)
		Sumatywne (podsumowujące)

Specyfika oceniania w kształceniu akademickim

(Murawska 2020, Szyling 2016, Pauluk 2022)

- Młodzi ludzie przychodzą z ugruntowanymi doświadczeniami związanymi z ocenianiem.
- Wielu z nich ma ukształtowane przekonanie, że sukces na studiach zależy od ich zdolności i strategii przetrwania.
- Ocenianie budzi największe zainteresowanie studentów.
- Osoby podejmujące studia rzadko są gotowe do brania odpowiedzialności za swoją naukę i do autonomicznego działania.
- Standaryzacja procesu kształcenia i oceniania przyczyniła się do braku umiejętności pogłębionego uczenia się, stosowania mało efektywnych strategii uczenia się oraz nieuczciwych praktyk.
- Niekorzystne skutki praktyk socjalizacyjnych rodziców i nauczycieli szkół niższego szczebla infantylizują młodych ludzi.
- Nauczyciele akademicy są także oceniani.
- Nauczyciele akademicy skoncentrowani są na pracy naukowej.
- Częściej zainteresowani są podnoszeniem swoich kwalifikacji w zakresie wykorzystania nowoczesnych metod nauczania, TIK.
- Proces oceniania jest najbardziej zaniedbanym ogniwem kształcenia na poziomie akademickim.

OCENIANIE A TYP DYSKURSU

(E. Szkudlarek-
Śmiechowicz, 2019)

Konteksty funkcjonowania procesu
oceny w dydaktyce akademickiej

Dyskurs prawno-
administracyjny

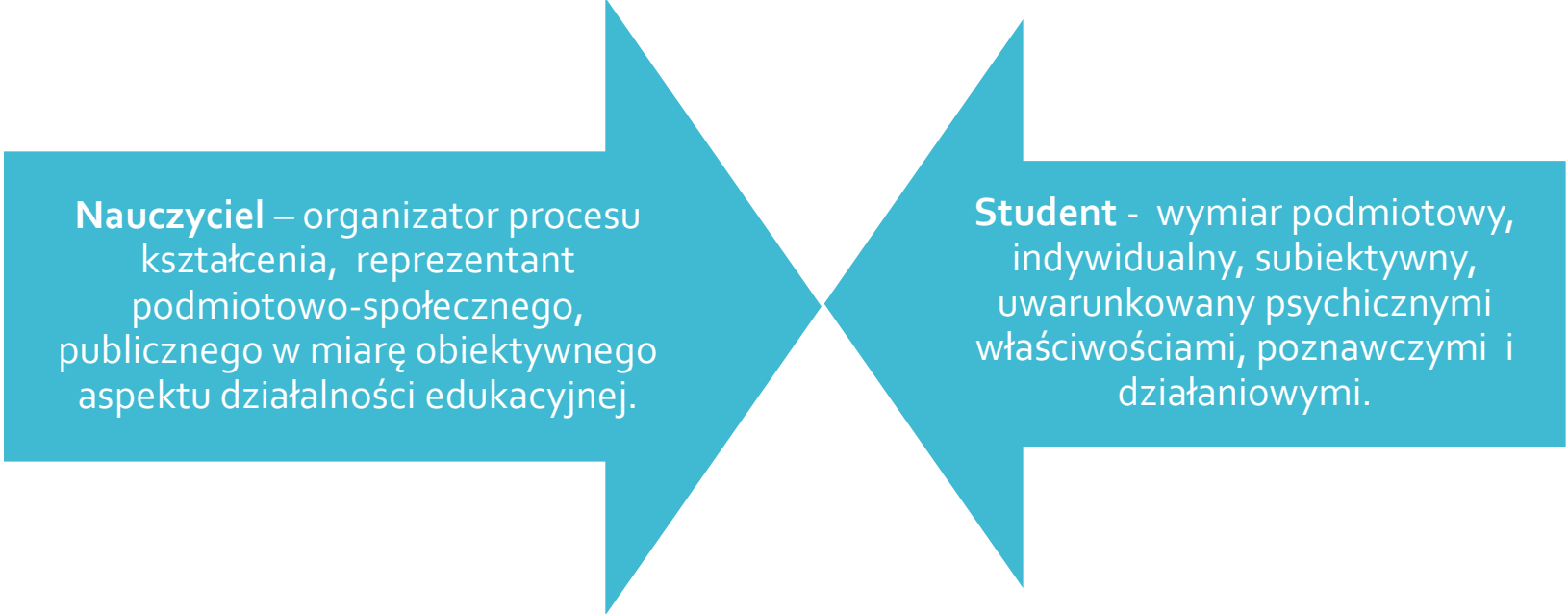
Dyskurs
dydaktyczny

Instytucjonalny
kontekst
dydaktyczny
(wewnętrzne
zapewnienie jakości)

Instytucjonalny
kontekst
systemowy
(zewnętrzne
zapewnienie jakości)

Dyskurs dydaktyczny

Spersonalizowany
kontekst dydaktyczny:

Nauczyciel – organizator procesu kształcenia, reprezentant podmiotowo-społecznego, publicznego w miarę obiektywnego aspektu działalności edukacyjnej.

Student - wymiar podmiotowy, indywidualny, subiektywny, uwarunkowany psychicznymi właściwościami, poznawczymi i działaniami.

Między wyróżnionymi podmiotami procesu i dydaktyczno-wychowawczego nie występuje całkowita zgodność. Nie zawsze cele nauczania (aspekt społeczny) nakładają się na cele uczenia się (aspekt indywidualny).

Paradygmaty dydaktyki akademickiej

Paradygmat – „zbiór ogólnych i ostatecznych przesłanek w wyjaśnianiu jakiegoś obszaru rzeczywistości przyjętych w społecznościach uczonych - przedstawicieli danej dyscypliny naukowej a następnie upowszechniony jako wzór myślenia w normalnych zbiorowościach użytkowników nauki” (Sajdak, 2013 za: Krajewska 2020, s. 90).

Paradygmaty dydaktyczne

(Klus-Stańska 2018, Pauluk, 2022)

obiektywistyczne

- Dydaktyka normatywna
- Dydaktyka instrukcyjna
- Neurodydaktyka

konstruktywistyczno-interpretatywne

- Dydaktyka humanistyczna
- Dydaktyka konstruktywistyczna
- Dydaktyka konstruktywistyczno-rozwojowa
- Dydaktyka konstruktywistyczno-społeczna
- Konektywizm dydaktyczny

transformatywne

- Dydaktyka krytyczna
- Dydaktyka libertariańska

Paradygmaty dydaktyczne

(Klus-Stańska 2018, Pauluk, 2022)

Paradygmaty	obiektywistyczne	Interpretatywno-konstruktywistyczne	transformatywne
Pozycja ucznia i nauczyciela	Kierownicza rola nauczyciela	Poziome relacje nauczyciela i studenta	Relacje oparte na respektowaniu praw
Zadania nauczyciela	Transmisja i reprodukcja dominującej kultury i wsparcie istniejących relacji społecznych	Organizowanie i badanie warunków do uczenia się	Wzmacnia zdolności studentów do podejmowania decyzji, zachęca do zaangażowanej krytyki
Model nauczyciela	Skuteczny nauczyciel	Nauczyciel refleksyjny praktyk/badacz/tutor	Nauczyciel transformatywny intelektualista
Zasadnicze pytanie	W jakim stopniu zostały osiągnięte założone efekty kształcenia w postaci wiedzy, umiejętności i postaw?	Jak to się dzieje, że uczniowie tak rozumieją / tak działają / tak czują?	Jak można sprzyjać rozwojowi kompetencji krytycznych i zaangażowanego autonomicznego działania?

Paradygmaty oceniańia (Serafini 2000 za: Pauluk 2022)

Ocena jako pomiar (assessment as measurement - podejście normatywne	Ocena jako procedura (assessment as procedure)- podejście instrukcyjne	Ocena jako dociekanie/badanie (assessment as inquire)- podejście konstruktywistyczne
Wiedza istnieje niezależnie od osoby uczącej się	Wiedza istnieje niezależnie od osoby uczącej się	Wiedza jest konstruowana przez jednostkę w interakcji ze światem
Celem - obiektywny pomiar ilości wiedzy	Celem - obiektywny pomiar ilości wiedzy	Celem – głębsze zrozumienie osób w specyficznych kontekstach uczenia się
Narzędzie pomiaru – test oparty na normach	Włączone są jakościowe metody oceniania (np. portfolio)	Ocenianie jest częścią procesu uczenia się
Obiektywność, standaryzacja i rzetelność mają pierwszeństwo	Pierwszeństwo mają procedury zbierania prac	Promowana jest refleksja nad zrozumieniem, postawami i umiejętnościami
W testach akceptowana jest jedna odpowiedź	Akcentuje się metody a nie cele odbiorców zbierania informacji	Metody oceniania ułatwiają uczenie się
Wyniki testów są zestawiane i porównywane	Wyniki służą zewnętrznym interesariuszom.	Wyniki są podstawą podejmowania decyzji dotyczących programów edukacyjnych i budowania relacji ze studentami

**Aby dokonać
zmiany
paradygmatu
oceniań
potrzeba:**

1. Uważnej obserwacji zmian w otaczającej nas rzeczywistości.
2. Wspierającego środowiska.
2. Współpracy z innymi nauczycielami.
3. Czasu na refleksję.
4. Możliwości przepracowania nowych celów i procedur w nowych ramach oceniania.

Dziękuję za uwagę

Barbara Dudel

Bibliografia

- Klus-Stańska D., *Dydaktyka wobec chaosu pojęć i zdarzeń*, Warszawa 2010.
- Klus-Stańska *Paradygmaty dydaktyki. Myśleć teorią o praktyce*, Warszawa 2018.
- Krajewska A., *Teoretyczne badawcze i praktyczne podstawy dydaktyki akademickiej we współczesnej szkole wyższej*, Białystok 2020.
- Murawska A., Autonomia w uniwersytecie. Ku hermetycznej racjonalności edukacji (W:) A. Murawska, P. Wiażewicz-Wójtowicz (red.) *W tyglu zmian. Edukacja akademicka w Polsce i na świecie*, Szczecin 2020.
- Niemierko B., *Ocenianie bez tajemnic*, Warszawa 2002.
- Pauluk D., *Model oceniania wspierającego uczenie się i rozwój. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Kraków 2022.
- Pawlusińska L., *Dualność oceniania w szkolnictwie polskim*, Szczecin 2020.
- Sajdak A., *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Teoretyczne podstawy dydaktyki akademickiej*, Kraków 2013.
- Szkudlarek-Śmiechowicz E., Ocenianie w szkole wyższej w świetle tekstów prawno-administracyjnych, *ANNALES UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA, VOL. IV SECTIO*, 2019, 147-161.
- Szyling G. Egzaminowanie w szkole wyższej: między (nie)oczywistością znaczeń i złudzeniem zmiany, *Forum Oświatowe*, 2(56) 2016.